

Wyrok z dnia 14 maja 1999 r.

I PKN 51/99

Nie można przyjąć, że pracownik poniósł szkodę w postaci utraty korzyści (art. 361 § 1 KC), jeżeli między ustaniem zatrudnienia w warunkach powodujących chorobę zawodową i niezdolność do pracy, a dniem, w którym mogłoby powstać jego prawo do nagrody jubileuszowej, minęło kilkanaście lat, wskutek czego nie można z odpowiednim prawdopodobieństwem stwierdzić, że spełniłby wymagania § 7 zarządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania (M.P. Nr 44, poz. 358).

Przewodniczący: Prezes SN Jan Wasilewski, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 14 maja 1999 r. sprawy z powództwa Jana M. przeciwko „P.P. S.A.” w P. o odszkodowanie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 17 czerwca 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Płocku wyrokiem z dnia 23 marca 1998 r. zasądził na rzecz Jana M. od „P.P. S.A.” w P. 5.026,65 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 lipca 1997 r. do dnia zapłaty oraz 1000 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego i oddalił powództwo w pozostałej części. Ustalił, że powód był zatrudniony u strony pozwanej od 15 stycznia 1965 r. do 11 czerwca 1966 r. oraz od 1 września 1970 r. do 28 grudnia 1978 r. Przed wymienionymi okresami pracował w innych zakładach pracy. Ostatnia umowa o pracę łącząca strony została rozwiązana na mocy ich porozumienia w związku z przejściem powoda na rentę inwalidzką. W 1980 r.

Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w P. stwierdził u powoda chorobę zawodową nabytą podczas wykonywania pracy u strony pozwanej. Wyrokiem z dnia 27 grudnia 1991 r. [...] Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda rentę wyrównawczą oraz wyrównanie nagród z zysku za lata 1989 i 1990 r., a ponadto zobowiązał ją do wypłacania renty wyrównawczej w przyszłości. Sąd Rejonowy uznał, że przyznanie powodowi renty na podstawie art. 444 § 2 KC rodzi także dla niego prawo do nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy, gdyż obowiązek wyrównania przez stronę pozwaną uszczerbku między rentą inwalidzką a wynagrodzeniem, które powód otrzymywałby, gdyby pracował, obejmuje wszystkie składniki wynagrodzenia.

Zdaniem Sądu Rejonowego pobieranie przez powoda renty inwalidzkiej nie jest przeszkodą w nabyciu prawa do nagrody jubileuszowej, gdyż okresy pobierania tej renty są okresami przerwy w zatrudnieniu i podlegają wliczeniu – w myśl zarządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania – do okresów, od których zależy nabycie prawa do omawianej nagrody. Uwzględnienie ich oraz okresów zatrudnienia daje powodowi 30 lat potrzebnych do nabycia pierwszej nagrody. Minęły one 21 listopada 1991 r. Nagroda z tego tytułu wynosiłaby 702,23 zł. Natomiast 35 lat uprawniających do drugiej nagrody upłynęło 21 listopada 1996 r. Wysokość tej nagrody wynosi 5.025,69 zł. Ponieważ powód wystąpił z powództwem o wypłatę obydwu nagród w 1997 r., Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie o pierwszą nagrodę uległo przedawnieniu i w tym zakresie powództwo oddalił. Zasądził natomiast nagrodę jubileuszową za 35 lat pracy z odsetkami od dnia wniesienia pozwu, tj. od 3 lipca 1997 r. Przyjął bowiem, że dopiero wtedy strona pozwana dowiedziała się o żądaniu powoda.

Na skutek apelacji strony pozwanej, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 17 czerwca 1998 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w części uwzględniającej powództwo (o nagrodę jubileuszową za 35 lat pracy) w ten sposób, że oddalił powództwo i oddalił apelację powoda dotyczącą wyroku w części oddalającej powództwo (o nagrodę jubileuszową za 30 lat pracy).

Sąd Wojewódzki uznał, że przyznanie powodowi prawa do renty wyrównawczej wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 27 grudnia 1991 r. [...] nie wystarczy do zasądzenia nagrody jubileuszowej i potraktowania jej jako odszkodowania należnego powodowi za utratę zdol-

ności do wykonywania pracy. Wprawdzie omawiana nagroda jest jednym z elementów wynagrodzenia za pracę, które powód otrzymywałby, gdyby był pracownikiem strony pozwanej, a zatem mogłaby być brana w rachubę przy ustalaniu różnicy między pobieraną rentą inwalidzką a zarobkami, które powód otrzymywałby, gdyby nie zachorował na chorobę zawodową, jednak żądanie jej zasądzenia „nie mieści się w granicach normalnego związku przyczynowego zgodnie z art. 361 § 1 KC.” Tymczasem odszkodowanie wynikające z przepisów prawa cywilnego przysługuje wyłącznie za szkody mieszczące się w granicach normalnego związku przyczynowego. Objęcie odszkodowaniem utraconych korzyści musi mieć oparcie w zasadach doświadczenia życiowego, wskazujących na prawdopodobieństwo uzyskania tych korzyści, gdyby nie zdarzenie wywołujące szkodę. Z reguły nie można oceniać w ten sposób sytuacji mogących powstać w przyszłości, w bardzo odległym czasie i uzależnionych od wielu szczególnych warunków. Gdy chodzi o nagrodę jubileuszową, to jej uzyskanie jest uzależnione od spełnienia ściśle określonych warunków, a zwłaszcza od wykonywania pracy w określonym czasie. Nie można zaś w świetle reguł dotyczących prawdopodobieństwa przyjąć, że powód spełniałby te warunki. Ponadto, zarządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. nie przewiduje zaliczenia do okresu pracy, od którego zależy nabycie prawa do nagrody jubileuszowej, okresów pobierania renty inwalidzkiej, zaś możliwość nabycia prawa do nagrody jubileuszowej przez pracownika, któremu brakuje do pełnego okresu mniej niż 12 miesięcy, ogranicza się do przypadku, gdy brak dotyczy wskazanego okresu liczonego od dnia rozwiązania stosunku pracy.

Gdy chodzi o apelację powoda, Sąd Wojewódzki uznał ją za niezasadną, gdyż powód nie nabył w ogóle prawa do nagrody jubileuszowej za 30 lat pracy, podobnie jak nie nabył go w odniesieniu do nagrody jubileuszowej za 35 lat pracy.

Od powyższego wyroku powód złożył kasację opartą na zarzucie naruszenia przepisów art. 233 § 1, 229, 230 w związku z art. 386 § 4, 391, 328 i 379 pkt. 5 KPC, polegającego na pominięciu przez Sąd Wojewódzki niespornej okoliczności, iż powód otrzymuje od strony pozwanej rentę, która tylko częściowo wyrównuje jego szkodę, oraz na nierozważeniu uchybienia popełnionego przez Sąd Rejonowy, polegającego na oddaleniu żądania o nagrodę jubileuszową za 30 lat pracy, ze względu na jakoby przedawnienie tego roszczenia, bez jakiegokolwiek uzasadnienia. To ostatnie uchybienie uniemożliwia skarżącemu postawienie zarzutów kasacyjnych, a Sądowi Najwyższemu kontrolę kasacyjną. Ponadto powód zarzucił naruszenie art.

363 § 2 KC wskutek bezpodstawnego przyjęcia, że między nieotrzymaniem przez niego nagrody jubileuszowej za 30 i 35 lat a zachorowaniem na chorobę zawodową, powodującą całkowitą niezdolność do pracy, nie ma związku przyczynowego, naruszenie art. 444 § 1 i § 2 w związku z art. 361 § 2 KC przez odmowę zasądzenia nagród jubileuszowych i tym samym naruszenie zasady pełnego wyrównania szkody, naruszenie art. 291 § 5 KP w związku z art. 300 KP, art. 8 KP w związku z art. 328 § 2 KPC wskutek przyjęcia, że żądanie nagrody jubileuszowej za 30 lat uległo przedawnieniu, podczas gdy strona pozwana nie postawiła zarzutu przedawnienia, oraz naruszenie art. 354, 355, 359, 476, 481 KC w związku z art. 300 KP, polegające na niezasądzeniu odsetek od dnia wymagalności roszczenia.

Przytaczając powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje, albo o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem żądania powoda jest naprawienie szkody majątkowej przez wypłacenie mu dwóch nagród jubileuszowych, których nie otrzymał wskutek zaprzestania pracy w wyniku niezdolności do pracy wywołanej chorobą zawodową, której nabawił się w czasie zatrudnienia u strony pozwanej. Według art. 361 § 1 KC szkoda polega albo na stracie, którą poniósł poszkodowany, albo na pozbawieniu go korzyści, które mógłby uzyskać, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Tak więc szkodą jest powstała wbrew woli poszkodowanego różnica między obecnym jego stanem majątkowym, a tym stanem, który zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. O ile jednak szkoda w postaci straty jest rzeczywistym uszczupleniem składników majątkowych albo faktycznym obniżeniem ich wartości, bądź też powstaniem nowych zobowiązań lub zwiększeniem istniejących, o tyle szkoda w postaci utraczonych korzyści ma zawsze charakter hipotetyczny. Łączy się bowiem z przewidywaniem, że gdyby nie nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę, poszkodowany mógłby osiągnąć określoną korzyść, na przykład większe zarobki, gdyby nie uszkodzenie ciała ograniczające lub znoszące jego zdolność do pracy. Jeżeli zatem – z natury rzeczy - nie ma pewności, że poszkodowany osiągnąłby korzyść, gdyby mu szkody

nie wyrządzone, to dla ustalenia tej korzyści musi wykazać z dużym prawdopodobieństwem, mającym oparcie w zasadach doświadczenia życiowego i w okolicznościach związanych z jego sytuacją, że utrata korzyści majątkowych rzeczywiście by nastąpiła. Zagadnienie to wiąże się z kwestią granic odpowiedzialności za następstwa działania lub zaniechania powodującego szkodę, czyli ze związkiem przyczynowym między tym działaniem lub zaniechaniem a ich skutkiem w postaci szkody.

Granice odpowiedzialności osoby zobowiązanej do odszkodowania określa art. 361 § 1 KC, który stanowi, że zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego wynika szkoda. Normalny (adekwatny) związek przyczynowy zachodzi wtedy, gdy w zbiorze (zestawie) wszystkich przyczyn i skutków występują takie przyczyny, które normalnie powodują określone skutki, a mówiąc inaczej – gdy w zwykłej kolejności rzeczy dany fakt (przyczyna) okazał się koniecznym warunkiem wystąpienia innego faktu (skutku).

Powyższe wymagania odnoszą się zarówno do związku przyczynowego między działaniem lub zaniechaniem a wynikłą z nich szkodą w postaci straty, jak i szkodą w postaci utraconych korzyści. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 3 października 1979 r., II CR 304/79 (OSNP 1980 z. 9, poz. 164), w tej drugiej sytuacji warunkiem odpowiedzialności odszkodowawczej jest wykazanie przez poszkodowanego z tak dużym prawdopodobieństwem możliwości wystąpienia szkody, iż w świetle doświadczenia życiowego uzasadnione jest przyjęcie, że szkoda ta, w postaci utraty spodziewanych korzyści, rzeczywiście wystąpiła.

Odnosząc te uwagi do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, iż nie ma wystarczających podstaw do wniosku, że koniecznym następstwem choroby zawodowej powoda, którą stwierdził Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w P. w 1980 r., było nieświadczenie przez niego pracy na rzecz strony pozwanej od 1978 r. aż do 1991 r. i dalej do 1996 r., kiedy to minęłoby 30 i 35 lat pracy, gdyby powód kontynuował zatrudnienie. Nie zawsze bowiem choroba i towarzysząca jej częściowa lub całkowita niezdolność do pracy są przyczyną niewykonywania pracy zarobkowej. Nierzadko przyczyną tą jest zmiana działalności zarobkowej, radykalna poprawa sytuacji materialnej, wyjazd za granicę itp. Tym samym nieusprawiedliwiony byłby wniosek, że gdyby nie choroba zawodowa, to powód – z dużym prawdopodobieństwem – byłby zatrudniony cały czas, a co więcej – u strony pozwanej. Tego rodzaju wniosek należy w świetle zasad doświadczenia życiowego uznać za nieuzasadniony

i zbyt daleko idący. Przewidywania muszą być realne i pozostawać w zgodzie z adekwatnym związkiem przyczynowym, to znaczy z takim związkiem, na podstawie którego można stwierdzić, że określona przyczyna z dużym prawdopodobieństwem wywoła określony skutek, gdyż tego rodzaju przyczyny wywołują normalnie, w zwykłej kolejności rzeczy, właśnie tego rodzaju skutki.

W świetle przedstawionych rozważań trafny jest pogląd Sądu Wojewódzkiego, że nie ma normalnego związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 KC między warunkami zatrudnienia i chorobą zawodową, jako zdarzeniem wyrządzającym szkodę na osobie, a utratą przez powoda nagród jubileuszowych za 30 i 35 lat pracy. Sąd Wojewódzki słusznie także zauważył, że w odniesieniu do utraconych korzyści zasady prawdopodobieństwa i doświadczenia życiowego nakazują wyłączyć takie skutki zdarzenia powodującego szkody, które mogłyby powstać w odległym czasie i które są uzależnione od spełnienia wielu szczególnych warunków. Tak również uznał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 listopada 1977 r., IV CR 428/77 (OSNCP 1978 z. 9, poz. 161), wyrażając pogląd, że żądanie zasądzenia tzw. premii jubileuszowych po wydaniu wyroku uwzględniającego powództwo o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym nie mieści się w granicach normalnego związku przyczynowego. Z istoty tych świadczeń bowiem wynika, że ich uzyskanie jest uzależnione od spełnienia ściśle określonych warunków, a zwłaszcza od wykonywania pracy w określonym czasie. Niepodobna zaś przyjąć, w świetle reguł dotyczących prawdopodobieństwa, że poszkodowany spełniałby te warunki.

W podsumowaniu powyższych uwag należało zatem przyjąć, że między ustaniem zatrudnienia w warunkach powodujących chorobę zawodową i niezdolność skarżącego do pracy a dniem, w którym mogłoby powstać jego prawo do nagrody jubileuszowej, minęło kilkanaście lat i skoro warunkiem nabycia prawa do nagrody jubileuszowej jest – zgodnie z § 7 zarządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej wypłacania i obliczania (M.P. Nr 44, poz. 358 ze zm.) – upływ okresu pracy lub innych okresów wymienionych w tymże zarządzeniu, to niepodobna z prawdopodobieństwem przyjąć, że powód spełniłby te wymagania. Tak więc nie można uznać za trafny zarzutu naruszenia art. 361 § 1 i § 2 KC w związku z art. 300 KP. Z kolei brak normalnego związku przyczynowego między zdarzeniem wywołującym szkodę a powstaniem prawa do nabycia spornych nagród jubileuszowych sprawia, że dalsze zarzuty kasacyjne, dotyczące

naruszenia prawa materialnego, były też bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli bowiem nie było podstaw do zasądzenia na rzecz powoda odszkodowania, to tym samym bezprzedmiotowe stało się rozważanie kwestii przedawnienia roszczeń, (art. 291 KP, art. 117 – 118 KC), zasady pełnego odszkodowania (art. 361 § 2 w związku z art. 363 KC), zagadnienia odsetek. Co się zaś tyczy zarzucanych skarżonemu orzeczeniu uchybień procesowych (art. 229, art. 230 i art. 233 § 1 KPC), w tym także rzekomej nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 KPC), to wbrew stanowisku skarżącego Sąd Wojewódzki nie naruszył przepisów wskazanych w kasacji. Uwzględnił bowiem okoliczność, że Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 27 grudnia 1991 r. [...] zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda rentę wyrównawczą, lecz prawidłowo ocenił, że wyrok ten nie stwarza sam przez się podstawy do zasądzenia odszkodowania w postaci utraconych nagród jubileuszowych za 30 i 35 lat pracy. Przyznanie zaś pewnych faktów przez stronę przeciwną lub niewypowiedzenie się jej co do twierdzenia o pewnych faktach tylko wtedy wywołuje skutki prawne, gdy dotyczy faktów mających wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, a nie tych, którym strona przypisała takie znaczenie. Gdy natomiast chodzi o nieważność postępowania ze względu na pozbawienie powoda możliwości obrony swoich praw, to zarzutu tego skarżący nie uzasadnił.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy oddalił kasację z braku usprawiedliwionych jej podstaw (art. 393¹² KPC).

=====